

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Tervo, Hannu

Title: Lähtö- ja tulomuuttoa kaupungistuvassa Suomessa

Year: 2016

Version:

Please cite the original version:

Tervo, H. Lähtö- ja tulomuuttoa kaupungistuvassa Suomessa. In M. Fritsch, T. Hirvonen, & P. Kahila (Eds.), *Aluetutkimuksen kymmenottelija : Heikki Eskelisen juhlakirja* (pp. 118-132). Kirjokansi.

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Hannu Tervo

LÄHTÖ- JA TULOMUUTTOA KAUPUNGISTUVASSA SUOMESSA¹

JOHDANTO

Talouden kasvu on ollut alueellisesti keskittävää Suomessa. Karkeasti katsoen nettomuutto on ollut positiivista kaupungeissa ja negatiivista maaseudulla. Toki kehityskuva on useilla tavoin tätä yksioikoista tulkintaa monivaihteisempi.

Kaupungistuminen käynnistyi jo 1800-luvulla. Vertailtaessa nykyisiä maakuntakeskuksia (keskuskaupunkien seutukuntia) niiden ulkopuolisiin alueisiin nähdään, että sotiin saakka keskusten ja ympäröivän maaseudun kasvu vielä toteutui käsi kädessä (Tervo 2009). Silloinkin maaltamuuttoa ja siirtolaisuutta oli paljon. Esimerkiksi Päivälehti kirjoitti 23. lokakuuta 1901 ”maalaistyöväestön muuttamisinnosta”, Kirjoituksen mukaan varsinkin nuoret ”pyrkivät innolla kaupunkiin”, vaikka

on yleiseen tunnettua, että kaupunkipaikoissa vallitsee tai uhkaa työnpuute, joka ei ole aivan tilapäistäkään vaan riippuvaa yleisistä ahtaista rahaoloista ja teollisuuslaitosten siitä johtuvista vaikeuksista.

Muuttamisinnon syyksi katsottiin ennen kaikkea

¹ Kirjoitus liittyy Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen ”Kaupungistuva yhteiskunta”-ohjelmaan (konsortio BeMIInE, osahanke 303552).

se viekotus, minkä suurten kaupunkien elämä itsessään sisältää, sen tarjoamat suuremmat mukavuudet, monenlaiset huvitukset, helpompi työ ja ennen kaikkea toivo tuolla suuressa maailmassa päästä kohoamaan parempiin taloudellisiin oloihin ja korkeampaan yhteiskunnalliseen asemaan.

Maaseudulta valitettiin työntekijöiden puutteesta:

...eri tahoilta kuuluu valituksia, että siellä on vaikea saada palvelusväkeä. Se tuntuu tosin melkein uskomattomalta, kun samoihin aikoihin toisaalla puhutaan työnpuutteesta ja hätäaputoimenpiteiden tarpeellisuudesta.

Varsinaisesti ”kaupungistumisen valo” tai ”varjo” alkoi näkyä vasta sotien jälkeen, kunnes noin 1970-luvulta lähtien nopeasti kasvaneet maakuntakeskukset ovat alkaneet syödä reuna-alueidensa kasvua (Tervo 2009; Tervo 2010). Kaikki maakuntakeskuksetkaan eivät ole olleet vahvalla kasvu-uralla. Prosessi on jatkunut kauan, ja etenee edelleen. Erityisesti Helsingin seutu ja muut vahvat kaupunkikeskukset ovat kasvaneet voimakkaasti viime vuosina. Aluerakenne on ollut kiihtyvässä muutoksessa: urbanisaation edetessä Suomi on ”tiivistynyt” ja autioitunut.

OECD:n maavertailu² kertoo, että alueellinen keskittyneisyys bkt:n avulla mitaten on Suomessa keskiarvoa korkeampi: mittarin mukaan Suomi on 10. keskittynein OECD-maa (OECD 2013, luku 2). Suomessa 46 prosenttia bkt:sta on keskittynyt kymmenelle prosentille alueista, kun OECD38-keskiarvo on 38 prosenttia. Keskittyminen on ollut periodilla 1995–2010 nopeaa Suomessa sekä bkt:n että väestön kasvun avulla mitattuna. Kummallakin mittarilla katsottuna Suomi on sijalla neljä bkt:n kasvusta 60 prosenttia ja väestön kasvusta 73 prosenttia on kohdistunut kymmenelle prosentille alueista (OECD-keskiarvot 38 % ja 48 %).

² Maiden välinen vertailu on aina ongelmallista. Tässä riittävän yhtenäisen ja hyvän alueluokituksen muodostaminen on haasteellista. OECD käyttää omaa TL3-luokitustaan, joka Suomen kohdalla tarkoittaa maakuntajakoa.

Muuttoliike on tärkeässä roolissa kaupungistumiskehityksessä. Alan tutkimuksen keskeisiä kysymyksiä on, kuka muuttaa (valikoituminen); miksi muutetaan (syyt ja motiivit); mistä muutetaan minne (lähtö- ja tulopaikan ominaisuudet) sekä mitä seurauksia muutolla on (vaikutukset yksilöihin ja alueisiin). Alan tutkimusta tehdäänkin useilla tieteenaloilla kuten väestötieteessä, maantieteessä, sosiologiassa ja taloustieteessä. Taloustieteellinen muuttoliiketutkimus on lähestynyt asiaa työmarkkinoiden ja tehokkuuden näkökulmasta. Kysymys on usein siitä, johtaako muuttoliike talouden tasapainoon vai epätasapainoon.

Alueiden väliset tuotannontekijäliikkeet ovat tärkeässä asemassa alueellisen kasvun ja kehityksen teorioissa. Teorioissa kuitenkin nähdään eri tavalla muuttoliikkeen rooli ja vaikutukset. Neoklassisen teorian mukaan alueiden väliset työttömyys- ja tulotasoerot tasoittuvat pitkällä aikavälillä, jos työvoima ja pääoma voivat liikkua alueiden välillä vapaasti. Perinteisten talusteorioiden mukaan muuttoliike on myös keino joustavoittaa työmarkkinoita ja tehostaa talouden toimintaa.

Kumulatiivisen kausaation perustuvissa teorioissa valikoiva muuttoliike taas johtaa talouden keskus–periferia -asetelman voimistumiseen: alueet kasvavat eri lailla, mihin prosessiin vaikuttaa keskeisesti osaamistalouden keskeisen resurssin, inhimillisen pääoman alueellinen keskittyminen. Muuttotappioalueet joutuvat negatiivisen kierteen kohteeksi.

Miten tätä pitäisi tulkita? Yhtäältä työvoiman tulisi liikkua, jotta aluetaloudet ja koko talous kasvaisi. Toisaalta työvoiman liikkuvuus johtaa epätoivottuun (?) tulokseen aluerakenteen kehityksen kannalta. Onko muuttoliike hyvä vai huono asia (Tervo 2001b)?

Alueet ovat erilaisia ja kehittyvät eri tavalla. Alue-eroja muuttoliikkeessä ja työttömyydessä on selitetty kahdella tapaa. Epätasapainomalli korostaa työn etsintä -motiivia ja hyötytasojen erojen merkitystä muuttamisen syynä. Mallin mukaan talouden sopeutumisprosessit ovat hitaita. Palkat eivät reagoi erilaisiin alueellisiin työmarkkinoihin. Investoinnit eivät suuntaudu alueiden tuotantokustannuserojen mukaan. Muuttamisen tiellä on paljon esteitä. Aluetalouksien jähmeä sopeutuminen

johtaa siihen, että työmarkkinoilla vaikuttavat häiriöt kestävät pitkään estäen alueelliseen tasapainoon pääsyä.

Vastakkaisen eli tasapainoajattelun mukaan mitään epätasa-arvoa alueiden kesken ei ole. Havaitut alue-erot kuvaavat suoraan ihmisten preferenssejä: ihmiset asuvat siellä, missä heidän hyvinvointinsa on suurin. Poikkeamat alueellisessa epätasa-arvossa kuroutuvat nopeasti umpeen sopeutusmekanismien kautta, joista muuttoliike on eräs keskeisempiä. Työpaikkojen puutetta korvaavat esimerkiksi halvempi asuminen tai muuten mukava elinympäristö. Ajattelu korostaa kompensoivien tekijöiden, ”paikkaspesifien ominaisuuksien” (”location-specific amenities”) tärkeää merkitystä.

Erityisesti amerikkalaisessa tutkimuksessa tasapaino-ajattelu on yleinen analyysien lähtökohta (Goetz 1999). Suomessa Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT on vahvasti markkinoinut tätä näkemystä (VATT-työryhmä 2015). Ei ole tutkimuksellista varmuutta siitä, kumpi selitys on oikea. Pehkosen ja Tervon (1998) tutkimus 20 vuoden takaa antoi kuitenkin enemmän viitteitä epätasapaino- kuin tasapainomallin toteutumisesta Suomessa.

Muuttoliiketutkimuksen laajasta kirjosta huolimatta viime aikoina on yllättävän vähän tarkasteltu netto- ja bruttomuuton yhteyksiä ja kehitystä. Yleisessä keskustelussakaan tähän ei juuri kiinnitetä huomiota.

Jokainen alue kokee koko ajan sekä lähtö- että tulomuuttoa. Myös kasvavista kaupungeista muutetaan pois samoin kuin maaseudulle muutetaan. Alueiden tulo- ja lähtömuuton erotus eli nettomuutto kertoo aluekehityksen suunnan. Tyypillisesti bruttomuuttoluvut ovat suuria nettomuuttolukuihin nähden. Myös ”vastavirtaan” kulkevat muuttovirrat ovat suuria.

Esittelen tässä artikkelissa havaintoja viimeaikaisesta seutukuntien välisestä muuttoliikkeestä kaupunki- ja maaseutualueilla kiinnittämällä erityistä huomiota brutto- ja nettomuuton välisiin suhteisiin. Miten väestökehitys on edennyt? Onko jommallakummalla bruttomuuton osalla, lähtö- vai tulomuutolla merkittävämpi rooli siinä, että alue ko-

kee muuttovoittoa tai -tappiota? Ovatko lähtö- ja tulomuutto edelleen vahvassa yhteydessä toisiinsa kuten ne olivat ennen 2000-lukua (Tervo 2001)?

LÄHTÖ-, TULO- JA NETTOMUUTON SUHTEET

Lähtö-, tulo- ja nettomuuton suhteet voivat olla kompleksisempia kuin odottaisi. Kirjallisuudessa on esitetty kolme niitä koskevaa hypoteesia (Hoover & Giarratani 1999) seuraavasti:

Common sense (CS) -hypoteesin mukaan suureen tulomuuttoon tulisi liittyä pieni lähtömuutto, ja päinvastoin. Houkuttelevat alueet vetävät muuttajia puoleensa, ja lähtömuutto jää vähäiseksi (nettomuutto positiivinen), kun taantuvilta alueilta muutetaan pois, ja harva muuttaa sinne (nettomuutto negatiivinen).

Lowry-hypoteesi kuvaa vastakkaista suhdetta. Hypoteesin mukaan lähtömuutto korreloi positiivisesti sekä tulo- että nettomuuton kanssa. Jälkimmäisen yhteyden takana on oletus, että lähtömuuttoaste on riippumaton alueen taloudellisesta tilanteesta.

Beale-hypoteesi on edellisten yhdistelmä: Lowry-vaikutus dominoi kasvualueilla ja CS-vaikutus taantuvilla alueilla.

Näitä hypoteeseja ei ole kovin paljon tutkittu. Suomen osalta saadut tulokset viittaisivat siihen, että Suomessa on toteutunut osittain Lowry-hypoteesi (Tervo 2001a). Lähtömuuttoaste korreloi positiivisesti tulomuuttoasteen kanssa, mutta negatiivisesti nettomuuttoasteen kanssa.

Useissa maissa on tehty tämä sama empiirinen havainto, jonka mukaan tulo- ja lähtömuutto-asteet korreloivat keskenään positiivisesti (Lowry 1966; Cordey-Hayes & Gleave 1975; Mueser & White

1989). Miksi tulo- ja lähtömuutto kulkevat käsi kädessä: kun toinen on suurta niin on toinenkin, ja päinvastoin? Ketjutus-selityksen mukaan poismuuttaneilta vapautuu työpaikkoja ja asuntoja tulokkaille (Cordey-Hayes & Gleave 1975; Tabuchi 1985). Myös muuttoalttiuden kasvu jo kerran muuttaneilla voi selittää asiaa. Monissa tutkimuksissa on havaittu aikaisemman muuton lisäävän huomattavasti uuden muuton mahdollisuutta (esim. Tervo 2000). Muuttamisesta tulee opittu strategia (Bailey 1993). Opiskelukaupunkien kohdalla yksi ilmeinen selitys voi olla opiskelijamuutossa. Paikkakunnalle muutetaan opiskelemaan, ja valmistumisen jälkeen moni muuttaa pois.

SEUTUKUNTIEN VÄLINEN MUUTTOLIIKE 2010-LUVULLA

Seuraavassa tehdään tilastojen avulla katsaus alueiden väliseen muutto- liikkeeseen Suomessa ajanjaksolla 2010–2014. Tarkastelu on seutukun- tapohjaista eikä kuntapohjaista kuten tilastointi yleensä on Suomessa. Tilastokeskuksen määrittelyssä maassamuutto jakautuu kuntien väli- seen ja kuntien sisäiseen muuttoon. Seutukuntajako kuitenkin kuvaa toiminnallisia työssäkäynti- ja asiointialueita tänä päivänä paremmin kuin kuntajako, minkä vuoksi sitä on käytetty tässä.³ Työssä käytetyssä vuoden 2014 seutukuntajaossa seutukuntia on 70, joista 20 on nimetty tässä kaupunkiseutukunniksi ja loput 50 maaseutumaisiksi seutukun- niksi. Kaupunkiseutukunniksi on määritelty kaikki maakuntakeskus- ten seutukunnat sekä lisäksi seutukunnat, joissa väkiluku on vähintään 80 000.⁴ Suomalaisista asui vuonna 2014 näissä kaupunkiseutukunnissa

³ Siis esimerkiksi se, että henkilö muuttaa Helsingistä Espooseen tai Jyväskylästä Muurameen, ei näy tässä tarkastelussa. Tällaisissa tilanteissa työssä oleva henkilö vain vaihtaa tyypillisesti asun- toa, ei työpaikkaa.

⁴ Kaupunki–maaseutu-jako on tässä hyvin karkea, mutta kertonee suoritettavan tarkastelun kannalta oleellisen. Kaupungit eli kaupunkiseutukunniksi luokitellut voivat sisältää hyvinkin maaseutumaisia alueita. Ne kuitenkin ovat osa toiminnallista kaupunkialuetta eli kuuluvat kes- kускаupungin vaikutusalueeseen. Taas monet maaseuduksi luokitellut seutukunnat voivat olla kaupunkivetoisia, mutta nämä kaupungit ovat verraten pieniä.

74 prosenttia, kun vuonna 2010 vastaava osuus oli 73 prosenttia ja esimerkiksi vuonna 1987 vielä selvästi vähemmän, 67 prosenttia.

Suurimmassa osassa kaupunkiseutuja nettomuutto on ollut tarkasteluperiodilla positiivista, ei kuitenkaan kaikissa (taulukko 1). Neljää seutukuntaa lukuun ottamatta maaseutu on kokenut väestötappiota. Tarkasteltaessa 25–59-vuotiaita jakaumat ovat edellistä tasaisempia: kaupunkien kohdalla on jo enemmän muuttotappio- kuin -voitoseutukuntia ja maaseudulla kumpiakin on lähes yhtä paljon. Siten ikäryhmärajaus sulkee pois ennen kaikkea nuorten suurimittaista opiskeluperusteista muuttoa samoin kuin eläkeläisten ja eläkeikää lähestyvien muuttoa.

Taulukossa 2 esitetään tarkasteluperiodin 2010–2014 muuttoasteet sekä kaupunkien että maaseudun osalta. Seutukunnittaiset muuttoasteet on laskettu suhteuttamalla periodin aikana muuttaneiden määrät seutukunnan keskiväkilukuun ja kertomalla tämä suhdeluku sadalla. Nämä muuttoasteet esitetään sekä aggregoidusti että keskiarvopohjaisesti. Ensin mainitussa kyse on alueryhmän kokonaismuuttoasteista. Toisessa esitystavassa on laskettu ryhmään kuuluvien seutukuntien keskiarvot. Tällöin pieni seutukunta saa saman painon kuin suurikin, kun ensimmäisessä tavassa seutukunnan koko määrittää sen painoarvon ryhmässään.

Taulukko 1. Positiivisen ja negatiivisen nettomuuton seutukuntien lukumäärät seutukuntatyypeittäin ajanjaksolla 2010–2014.

Seutukuntien välinen muutto	Koko väestö		25–59-vuotiaat	
	Kaupungit	Maaseutu	Kaupungit	Maaseutu
Positiivinen	12	4	8	24
Negatiivinen	8	46	12	26
Kaikki seutukunnat	20	50	20	50

Taulukko 2. Tulo-, lähtö- ja nettomuuttoasteet¹⁾ seutukuntatyypeittäin ajanjaksolla 2010–2014.¹

Väestöryhmä	Seutukuntatyyppi ²⁾	Tulomuuttoaste		Lähtömuuttoaste		Nettomuuttoaste	
		Keskiarvo	Aggregoitu	Keskiarvo	Aggregoitu	Keskiarvo	Aggregoitu
Koko väestö	Kaupungit	17,0	14,5	16,9	13,7	+0,1	+0,9
	Maaseutu	16,6	16,1	19,1	18,4	-2,6	-2,4
	Koko maa	16,7	-	18,5	-	-1,8	0,0
	p-arvo ³⁾	0,68	-	0,01	-	0,00	-
25–59-vuotiaat	Kaupungit	15,6	13,1	16,4	13,2	-0,8	-0,1
	Maaseutu	18,6	17,7	18,2	17,3	+0,5	+0,4
	Koko maa	17,8	-	17,6	-	+0,2	-
	p-arvo ³⁾	0,01	-	0,09	-	0,03	-

¹⁾ Muuttoasteet on laskettu suhteuttamalla tarkasteluajanjaksolla seutukunnasta toiseen muuttaneiden määrät seutukunnan keskiväkilukuun (*100),

²⁾ Käytetyssä alueluokittelussa kaupunkiseutuja on 20 ja maaseudun seutukuntia 50 (vuoden 2014 seutukuntarajat),

³⁾ p-arvo ilmaisee sen todennäköisyyden, jolla kaupunkien ja maaseudun välisten muuttoasteiden keskiarvot eroavat toisistaan (t-testi),

Nopeakin vilkaisu taulukkoon 2 kertoo, että bruttomuuttoasteet ovat huomattavasti nettomuuttoasteita suurempia. Väkeä liikkuu seutukuntien välillä runsaasti molempiin suuntiin. Näiden vastakkaisten virtojen tuloksena kaupunkiseutukuntien nettomuutto oli positiivista ja maaseudun seutukuntien negatiivista. Väestömäärällisesti asukasluku kasvoi muuttoliikkeen seurauksena tarkasteluperiodilla 33 930 ihmisellä kaupunkiseuduilla ja väheni saman verran maaseudulla. Keskiarvopohjainen tarkastelu kertoo myös sen, että ero ryhmien seutukuntien välillä on tilastollisesti merkitsevä.

Edellistä tulosta yllätyksellisempää on se, että tulomuutto suhteellisesti katsoen on ollut suurempaa maaseudulla kuin kaupungeissa. Seutukuntien keskimääräinen tulomuuttoaste on ollut kuitenkin kaupungeissa hieman korkeampi kuin maaseudulla, mutta tämä ero ei ole tilastollisesti merkitsevä. Se, että kaupungeissa nettomuutto on ollut positiivista, aiheutuu siis ennen kaikkea niiden matalista lähtö-

muuttoasteista. Kaupungeista muutetaan pois selvästi vähemmän kuin maaseudulta, vaikka maaseudun seutukuntiin kohdistuva tulomuutto onkin suurta.

Parhaassa työiässä olevilla eli 25–59-vuotiailla alue-erot tulomuuton kohdalla nousevat vielä selvemmin esille kuin koko väestön kohdalla. Tulomuuttoasteet ovat maaseudulla suurempia kuin kaupungeissa tarkasteltiinpa niitä aggregoidusti tai seutukuntakohtaisina keskiarvoina. Kun lähtömuuttoasteiden osaltakaan tässä ikäryhmässä ei ole suuria eroja, parhaassa työiässä olevien nettomuuttoasteet nousevat jopa positiivisiksi maaseudun seutukunnissa. Lukumääräisesti tässä ikäryhmässä ja tämän tarkasteluperiodin aikana maaseudun seutukunnat saivat kaupunkiseutukunnista 2 617 henkilöä muuttovoittoa.

Taulukossa 3 esitetään suurimpien, yli 100 000 asukkaan kaupunkiseutujen muuttoasteet tarkasteluperiodilla. Poria lukuun ottamatta nettomuutto on ollut suurissa kaupungeissa positiivista. Tampere, Kuopio ja Oulu ovat saaneet suhteellisesti eniten muuttovoittoa seutukuntien välisessä muutossa.

Taulukko osoittaa, että isojen kaupunkiseutujen tulo- ja lähtömuuttoasteet vaihtelevat huomattavasti enemmän kuin nettomuuttoasteet. Porin ja ehkä yllättäen Helsinginkin muuttomarkkinoilla on selvästi hiljaisempaa kuin muilla suurilla kaupunkiseuduilla. Niissä suhteelliset bruttomuuttoluvut jäävät verraten pieniksi. Yleisen käsityksen vastaisesti väkilukuun suhteutettu tulomuutto onkin suurten kaupunkiseutujen vertailussa pienintä Helsingissä. Mutta kun lähtömuutto on Helsingissä vielä tulomuuttoakin vähäisempää, pääkaupunkiseutumme pysyttelee vahvalla kasvu-uralla.

Aktiivi-ikäisten eli 25–59-vuotiaiden nettomuutto jää negatiiviseksi useimmilla suurilla kaupunkiseuduilla. Se on ollut negatiivista myös suurimman muuttovoiton saaneilla kaupunkiseuduilla eli Tampereella, Kuopiossa ja Oulussa. Positiivinen saldo tässä ikäryhmässä on ainoastaan Seinäjoella, Lahdella, Helsingillä ja Porilla.

Taulukko 3. Yli 100 000 asukkaan kaupunkiseutujen muuttoasteet ajanjaksolla 2010–2014.

Kaupunkiseutu	Koko väestön muuttoasteet			25–59-vuotiaiden muuttoasteet		
	Tulo- muutto	Lähtö- muutto	Netto- muutto	Tulo- muutto	Lähtö- muutto	Netto- muutto
Helsinki	10,1	9,5	+1,2	9,9	9,1	+0,8
Tampere	17,6	15,1	+2,5	15,6	15,7	-0,1
Turku	14,6	13,2	+1,4	12,8	14,5	-1,6
Oulu	18,8	17,3	+1,6	15,2	16,6	-1,4
Lahti	14,3	14,2	+0,1	14,4	13,4	+1,0
Jyväskylä	20,6	19,6	+1,0	16,5	19,5	-3,0
Pori	11,9	12,2	-0,4	12,3	11,9	+0,4
Kuopio	22,2	20,1	+2,1	18,6	19,1	-0,4
Seinäjoki	14,4	13,8	+0,6	13,9	12,8	+1,2
Joensuu	16,0	15,6	+0,4	14,0	15,4	-1,4
Vaasa	16,5	16,4	+0,1	13,7	15,8	-2,1
Kaikki 20 kaupunkiseutua, keskiarvo	17,0	16,9	+0,1	15,6	16,4	-0,8
Kaikki 70 seutukuntaa, keskiarvo	16,7	18,5	-1,8	17,8	17,6	+0,2

LÄHTÖ- JA TULOMUUTON VÄLISET YHTEYDET

Taulukko 3 osoitti suurten kaupunkiseutujen lähtö- ja tulomuuttoasteiden välillä vallitsevan positiivisen yhteyden. Taulukossa 4 esitettävät kaikkia seutukuntia koskevat korrelaatiot vahvistavat tämän: lähtö- ja tulomuuttoasteiden välinen korrelaatio on vahva (+0,81) ajanjaksolla 2010–2014. Osaryhmissä korrelaatiot ovat vielä hieman suurempia, ollen esimerkiksi kaupunkien tapauksessa peräti +0,94. 25–59-vuotiaiden ikäryhmässä korrelaatiot vahvistuvat vielä kauttaaltaan, toisin sanoen parhaassa työiässä olevilla tulo- ja lähtömuutto kytkeytyvät erityisen vahvasti toisiinsa. Työpaikkojen ja asuntojen ketjutus samoin kuin muuttoalttiiden väestöryhmien käyttäytyminen ovat todennäköisesti tämän ilmiön taustalla.

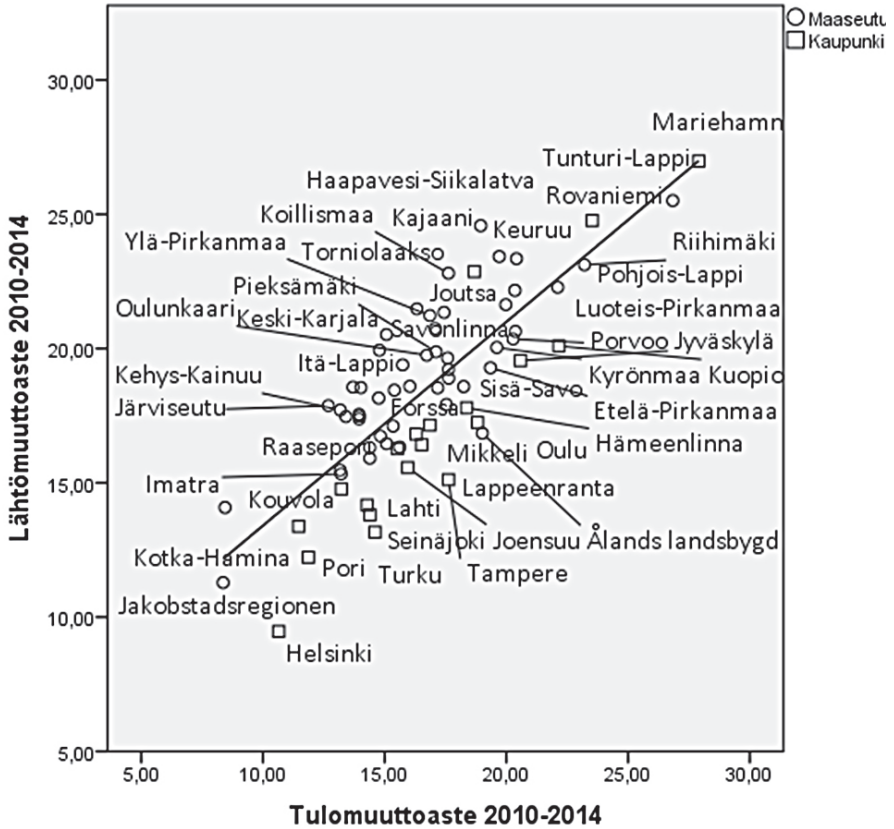
Taulukko 4. Muuttoasteiden väliset korrelaatiot

Seutukunta- tyyppi	Korrelaatiot muuttoasteiden välillä					
	Tulomuutto & lähtömuutto		Tulomuutto & nettomuutto		Lähtömuutto & nettomuutto	
	Koko väestö	25–59- vuotiaat	Koko väestö	25–59- vuotiaat	Koko väestö	25–59- vuotiaat
Kaupungit	+0,94*	+0,96*	+0,17	-0,50*	-0,19	-0,73*
Maaseutu	+0,82*	+0,85*	+0,58*	+0,70*	+0,01	+0,22
Koko maa	+0,81*	+0,86*	+0,40*	+0,53*	-0,21	+0,02

Lowry-hypoteesin mukaan lähtömuuton tulisi korreloida positiivisesti myös nettomuuton kanssa, mutta tämä ei toteudu Suomessa. Korrelaatiot ovat negatiivisia tai lievästi positiivisia, mutta eivät ole tilastollisesti merkitseviä eli ovat siten tulkittavissa nollakorrelaatioiksi (lukuun ottamatta kaupunkiseutujen 25–59-vuotiaan väestön kohdalla saatua merkitsevää negatiivista korrelaatiota). Positiivisen nettomuuton alueisiin ei siis liity korkeaa lähtömuuttoa, mikä tulos havaittiin jo edellisessä muuttoastetarkastelussa.

Tulomuutto sen sijaan on odotetusti positiivisessa yhteydessä nettomuuton kanssa eli muuttovoittoalueille kohdistuu paljon tulomuuttoa. Tässä poikkeuksen tekee kaupunkiseutujen osalta saadut tulokset: 25–59-vuotiaiden ikäryhmässä korrelaatio on jopa merkitsevästi negatiivinen (-0,50), viitaten siihen, että parhaassa työiässä olevat eivät välttämättä muuta kasvaville kaupunkiseuduille.

Oheinen hajontakuvio kertoo, miten seutukunnat sijoittuvat lähtö-/tulomuuttoavaruuteen sekä näyttää muuttoasteiden välisen regressiosuoran (kuvio 1). Seutukuntia, joissa sekä lähtö- että tulomuuttoasteet ovat alhaisia, ovat olleet jo edellä esiintuotujen Helsingin ja Porin ohella esimerkiksi Kymenlaakson seutukunnat (Kotka-Hamina ja Kouvola), Ylä-Savo ja Imatra sekä ruotsinkieliset Jakobstadsregionen ja Sydösterbotten. Taas korkean muuttoasteiden seutuja ovat olleet esimerkiksi Maarianhamina, Lapin Tunturi-Lappi, Rovaniemi ja Pohjois-Lappi sekä

Kuvio 1. Seutukuntien lähtö- ja tulomuuttoasteiden 2010–2014 hajontakuvi

Riihimäki, Luoteis-Pirkanmaa, Koillis-Savo ja Keski-Suomessa Joutsa sekä Keuruu. Regressiosuorasta melko kaukana olevia seutuja ovat esimerkiksi suhteellisen matalan lähtömuuttoasteen ja korkean tulomuuttoasteen omanneet Tampere ja Joensuu. Päinvastainen tilanne on ollut esimerkiksi Järviseu

LOPUKSI

Alustava tarkastelu seutukuntien välisestä muuttoliikkeen kehityksestä 2010-luvun Suomessa tuo esiin mielenkiintoisia havaintoja, jotka vaativat syvälle menevämpää analyysia kuin mihin tässä on mahdollisuus. Odotettu päähavainto on, että kaupunkiseudut kasvavat edelleen ja maaseutu menettää väestöään. Kokonaisuudessaan kuva ei ole kuitenkaan näin yksioikoinen. Esille kannattaa nostaa erityisesti seuraavat neljä huomiota:

Suljettaessa pois nuoret, opiskeluiässä olevat (alle 25-vuotiaat) sekä eläkeikää lähestyvät ja jo eläkkeellä olevat (59-vuotiaat ja tätä vanhemmat), kaupunki- ja maaseutuseutukuntien väliset muuttovoiton tai -tappion erot tasoittuvat huomattavasti. Näin tarkasteltuna enemmistö kaupunkiseuduista ja noin puolet maaseutumaisista seutukunnista kokee muuttotappiota. Koko väestöä tarkasteltaessa positiivisen nettomuuton seutukuntia maaseudulla oli vain neljä viidestäkymmenestä. Erityisesti nuorten suuri muuttoalttius näyttäisi kiihdyttävän urbanisointiprosessia.

Lähtömuutto on avainasemassa seutukunnan kasvuprosessissa. Vaikka myös maaseudun seutukuntiin kohdistuu tulomuuttoa, kaupunkialueilta muutetaan pois selvästi vähemmän kuin maaseudulta. Kasvavilla seutukunnilla lähtömuutto jää pienemmäksi kuin taantuvilla tai paikallaan polkevilla.

Edelliseen havaintoon liittyen esimerkkinä erottuu Helsingin seutu. Kasvavan pääkaupunkiseutumme takana on suhteellisesti tarkastellen pienet muuttovirrat. Helsingin seutu kasvaa ennen kaikkea sen takia, että sieltä ei muuteta pois. Vaikka sen tulomuuttoaste on alhainen, niin lähtömuuttoaste on vielä alhaisempi

Lähtö- ja tulomuutto kytkeytyvät vahvasti toisiinsa eli jos toinen on pieni / suuri, on sitä toinenkin. Kaupunkiseuduilla tämä yhteys on erityisen vahva. Ilmiö on havaittu monissa muissakin maissa, mutta sen syistä on voitu esittää vain hypoteeseja. Ne liittyvät muuttoalttiuden kasvuun niillä alueilla, joille muutetaan paljon, opiskelumuuttoon sekä ketjutuselitykseen, jonka mukaan lähtömuutto vapauttaa ”tilaa” eli työpaikkoja ja asuntoja tulokkaille.

LÄHTEET

- Bailey, A. J. (1993). Migration history, migration behavior and selectivity. *The Annals of Regional Science* 27, 315–326.
- Cordey-Hayes, M. & Gleave, D. (1975). Migration and the dynamics of multiregional population systems. *Environment and Planning A* 7, 798–814.
- Goetz, S. J. (1999). Migration and Local Labor Markets. In S. Loveridge (ed.), *The Web-Book of Regional Science*, the Regional Research Institute, Morgantown, WV. Saatavissa: <http://www.rri.wvu.edu/WebBook/Goetz/contents.htm>
- Hoover, E. & Giarratani, F. (1999). An introduction to regional economics (3rd edition). In S. Loveridge (ed.), *The Web-Book of Regional Science*, the Regional Research Institute, Morgantown. Saatavissa: <http://www.rri.wvu.edu/WebBook/Giarratani/main.htm>
- Lowry, I. S. (1966). Migration and metropolitan growth: two analytical models. Institute of Government and Public Affairs, University of California. Los Angeles, CA.
- Mueser, P. R. & White, M. J. (1989). Explaining the association between rates of in-migration and out-migration. *Papers of the Regional Science Association* 67, 121–135.
- OECD (2013). *Regions at a glance*. OECD Publishing. Saatavissa: http://dx.doi.org/10.1787/reg_glance-2013-en
- Pehkonen, J. & Tervo, H. (1998). Persistence and turnover in regional unemployment disparities. *Regional Studies* 32, 445–458.
- Tabuchi, T. (1985). Time-series modelling of gross migration and dynamic equilibrium. *Journal of Regional Science* 29, 143–159.
- Tervo, H. (2000). Migration and labour market adjustment: empirical evidence from Finland 1985–90. *International Review of Applied Economics* 14, 343–360.
- Tervo, H. (2001a). Does the compositional effect explain the association between rates of in-migration and out-migration? University of Jyväskylä School of Business and Economics, Working Paper 239, Jyväskylä.
- Tervo, H. (2001b). Työvoiman liikkuvuus aluetalouksien näkökulmasta Suomessa. Teoksessa E. Heikkilä (toim.), *Muuttoliikkeet vuosituhannen vaihtuessa – halutaanko niitä ohjata? Siirtolaistutkimuksia A 24 Muuttoliikesymposium 2000*, Turku.
- Tervo, H. (2009). Centres and peripheries in Finland: Granger causality rests using panel data. *Spatial Economic Analysis* 4, 377–390.
- Tervo, H. (2010). Cities, hinterlands and agglomeration shadows: spatial developments in Finland during 1880–2004. *Explorations in Economic History* 47, 476–486.
- VATT-työryhmä (2015). Hyvän valtionosuusjärjestelmän periaatteet. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, VATT Analyysi 70, Helsinki.